

หลักการให้ถ้อยคำของบุคลากรสาธารณสุขในชั้นไต่สวน: กรณีถูกตรวจสอบทุจริต โดย ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท.

Principles of Public Health Personnel's Statements During an Inquiry : In Cases of Corruption Investigation by the NACC or PACC

จิรัชญา กสิบสุวรรณ*

Jiratchaya Kleebsuwan

บทคัดย่อ

การทุจริตในภาครัฐเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักนิติธรรม หลักธรรมาภิบาล และมาตรฐานจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะและบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กรของรัฐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จึงบัญญัติให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตเป็นหน้าที่ของทุกบุคคล พร้อมทั้งจัดตั้งองค์กรอิสระ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) ซึ่งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินกระบวนการไต่สวนสืบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานอย่างเป็นระบบก่อนพิจารณาชี้มูลความผิดตามกฎหมาย โดยกระบวนการไต่สวนดังกล่าวตั้งอยู่บนหลักการของระบบไต่สวนที่ให้อำนาจแก่ผู้ไต่สวนในการบริหารสำนวนและแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างอิสระภายใต้หลักการฟังความทั้งสองฝ่าย และหลักความเป็นกลางของผู้พิจารณา จากผลการวิเคราะห์พบว่ากระทรวงสาธารณสุขมีอัตราการถูกร้องเรียนการทุจริตอยู่ในระดับต่ำ บุคลากรสาธารณสุขจึงยังขาดความรู้เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และข้อจำกัดทางกฎหมายในกระบวนการไต่สวนซึ่งอาจนำไปสู่การให้ถ้อยคำหรือการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย บทความนี้จึงวิเคราะห์หลักกฎหมายปกครองและบทบัญญัติสำคัญของกฎหมายป้องกันและปราบปรามการทุจริตเพื่อนำเสนอแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา โดยมีมุ่งหมาย

* นายแพทย์ชำนาญการพิเศษ รองผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 5 จังหวัดราชบุรี
กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

ให้สามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย คำนึงประโยชน์ของตนได้อย่างเหมาะสม และสนับสนุนให้กระบวนการตรวจสอบ การทุจริตเป็นไปอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การให้ถ้อยคำ, ตรวจสอบทุจริต, บุคลากรสาธารณสุข, ผู้ถูกกล่าวหา

Abstracts

Corruption in the public sector violates the rule of law, principles of good governance, and ethical standards expected of public officials. It undermines public trust, weakens institutional integrity, and harms the public interest. The Constitution of Thailand B.E. 2560 mandates that all individuals prevent and combat corruption, and establishes independent oversight bodies, such as the National Anti-Corruption Commission (NACC) and the Public Sector Anti-Corruption Commission (PACC). These bodies operate under the Organic Act on the Prevention and Suppression of Corruption B.E. 2561, with powers to conduct inquiries, investigations, and evidence-gathering to determine culpability. The inquiry process follows an inquisitorial system, granting inquiry officials the authority to manage case files and gather facts independently, while ensuring impartiality and adherence to the principle of *audi alteram partem*. While corruption complaints in the Ministry of Public Health are relatively low, many public health officials lack a full understanding of their legal rights, duties, and procedural limits during investigations. This knowledge gap may lead to actions or statements that are inconsistent with legal requirements, jeopardizing their rights and the integrity of the process. This article examines administrative law and anti-corruption legislation, offering guidelines for public health officials facing corruption allegations. The aim is to strengthen their ability to lawfully exercise their rights, safeguard their interests, and ensure transparent, verifiable anti-corruption mechanisms that align with constitutional and legal principles.

Keywords : Giving a statement, Corruption investigation, Public health officials, Accused

บทนำ

การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาสำคัญของทุกประเทศ โดยในประเทศไทยพบหลักฐานแสดงถึงความพยายามในการแก้ไขปัญหาคอรัปชันไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และมีลักษณะโน้มเอียงไปทาง white corruption ในสมัยอยุธยาแม้จะมีการออกกฎหมายมาควบคุมแล้วก็ตาม แต่ขุนนางข้าราชการบางส่วนก็ยังเลือกหารายได้ในทางมิชอบ จวบจนสมัยรัตนโกสินทร์การทุจริตมีลักษณะของการฉ้อราษฎร์บังหลวงด้วยการเก็บส่วยเป็นหลัก (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและหอจดหมายเหตุการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) โดยผลเสียของการทุจริต ได้แก่

- 1) ด้านสังคม การทุจริตทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการภาครัฐ ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อองค์กรของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ ประเทศสูญเสียโอกาสในการพัฒนา นอกจากนี้ยังเป็นค่านิยมที่ทำให้สังคมขาดคุณธรรม จริยธรรม และนำไปสู่การทุจริตหรือการประพฤติมิชอบรูปแบบอื่น ๆ
- 2) ด้านเศรษฐกิจ การทุจริตส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและทำให้สูญเสียโอกาสพัฒนา เนื่องจากมีการนำงบประมาณและทรัพยากรไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง ประเทศสูญเสียความน่าเชื่อถือ ลดโอกาสในการเข้าลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ และเพิ่มต้นทุนทางธุรกิจเพราะต้องรวมค่าใช้จ่ายเพื่อการติดสินบน
- 3) ด้านการเมือง การทุจริตทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในการเมืองการปกครอง จนอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและความไม่สงบเรียบร้อย รวมทั้งส่งผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนาทางการเมือง
- 4) ด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน การทุจริตทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพได้ยากจนอาจละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2) ,2568)

จะเห็นได้ว่าการทุจริตเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระดับบุคคล สังคม และประเทศ โดยก่อให้เกิดความสูญเสียต่อทรัพยากร ลดประสิทธิภาพการบริหารราชการแผ่นดิน และบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชน นอกจากนี้การทุจริตยังขัดต่อหลักนิติธรรม หลักธรรมาภิบาล และมาตรฐานจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งนี้จากรายงานขององค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) พบว่าดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI) ของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2567 นั้นอยู่ที่ 34 คะแนน เป็นอันดับที่ 107 จาก 180 ประเทศทั่วโลก (กองทุนนวัตกรรมและความโปร่งใสในภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ, 2568) ซึ่งต่ำกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยทั่วโลก และเป็นคะแนนที่ต่ำที่สุดในรอบ 10 ปีสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการทุจริตในประเทศไทยมีแนวโน้มที่อาจเลวร้ายลง การแก้ไขปัญหาคอรัปชันจึงเป็นสิ่งสำคัญและได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชนครั้งแรกโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 หมวดที่ 4 ว่า “...บุคคลมีหน้าที่ไม่ร่วมมือ หรือสนับสนุนการทุจริต และประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ...” และกำหนดให้

เป็นหน้าที่ของรัฐในหมวดที่ 5 ว่า “รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤตินิชอบทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤตินิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้านการทุจริตหรือชี้เบาะแสโดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐ...”

สำหรับประเทศไทยมีการจัดตั้งหน่วยงานหลายแห่งเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและป้องกันการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐโดยมีฐานอำนาจจากกฎหมายที่แตกต่างกัน หน่วยงานที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) ซึ่งมีแนวทางดำเนินการในระบบไต่สวนคล้ายคลึงกับระบบของศาลปกครอง โดยจะดำเนินกระบวนการไต่สวน สืบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานอย่างเป็นระบบก่อนพิจารณาเพื่อมีมติชี้มูลความผิดตามกฎหมายให้ลงโทษแก่ผู้กระทำทุจริตได้ทั้งอาญา วินัย หรือความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อถึงขั้นพิจารณาของศาลก็พบว่ามีการกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกยกฟ้องหลังจากถูก ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. ชี้มูลความผิดโดยไม่ชอบอันมีเหตุมาจากความไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้องของกระบวนการแสวงหาพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนหรือเนื้อหาข้อเท็จจริงอันเป็นพฤติการณ์แห่งความผิดก่อนมีการชี้มูล หรือการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่หรือผู้ถูกกล่าวหาเอง ซึ่งหมายรวมถึงการให้ถ้อยคำของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนที่มีความกำกวม ไม่ชัดเจน หลีกเลี่ยง ปกปิด หรือให้ถ้อยคำปฏิเสธเพียงอย่างเดียวซึ่งอาจส่อเจตนาไปในทางทุจริตได้ และในทางตรงกันข้ามหากผู้ถูกกล่าวหาให้ถ้อยคำอย่างถูกต้องก็อาจทำให้ได้รับการพิจารณากันไว้เป็นพยานหรือพ้นจากการตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามยังไม่พบว่ามีกรณีการใช้ทฤษฎีทางกฎหมายปกครองในการกำหนดหลักการให้ถ้อยคำในชั้นไต่สวนโดยเฉพาะในกลุ่มบุคลากรสาธารณสุขซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการทุจริตต่อ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. ไม่บ่อยนัก แต่พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในปัจจุบัน โดยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่เผยแพร่อยู่ในฐานข้อมูลต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบบทกฎหมาย รายงานการวิจัย บทความวิชาการ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายปกครอง บทความที่เผยแพร่โดยหน่วยงานของรัฐเพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับระบบไต่สวน หลักการฟังความสองฝ่าย และหลักความเป็นกลางของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองซึ่งเป็นระบบที่ปรากฏในศาลปกครองและกระบวนการพิจารณาคดีปกครองตลอดจนบทบัญญัติสำคัญของกฎหมายป้องกันและปราบปรามการทุจริตแล้วนำมาสังเคราะห์เป็นหลักการให้ถ้อยคำในชั้นไต่สวนกรณีถูกตรวจสอบทุจริต และเสนอแนะแนวทางป้องกันปัญหาจากการให้ถ้อยคำเมื่อตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา

การทุจริต

คำว่า “ทุจริต” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “(น.) ความประพฤติชั่ว (ก.) โกง (ว.) ไม่ซื่อตรง” ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “ปฏิบัติหรือละเว้น การปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใด” และตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 ได้ให้ความหมาย “โดยทุจริต” ไว้ว่าหมายถึง “เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ที่มีควร ได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น” “ทุจริต” มักใช้ร่วมกับ “คอร์รัปชัน” ซึ่งมีรากศัพท์มาจาก Corruptere ในภาษาละตินหมายถึง “ทำให้เสื่อมเสีย, ทำลาย, หรือทำให้เสีย” (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2562) ในทางปฏิบัติมักใช้อธิบายถึงพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ รวมถึงการรับหรือให้สินบน การยกยอกทรัพยากร หรือการกระทำความผิดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางมิชอบเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือผู้อื่น โดยรูปแบบการทุจริตแบ่งเป็น

1) การทุจริตเชิงนโยบาย เป็นการทุจริตที่เกิดจากการใช้อำนาจหน้าที่ของนักการเมืองหรือผู้มีอำนาจ ในการออกกฎหมาย ระเบียบ หรือนโยบายต่าง ๆ เพื่อโครงการหรือกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ให้กับตนเองหรือ พวกพ้องผ่านโครงการหรือกิจกรรมของรัฐ

2) การทุจริตในภาครัฐ มักเกี่ยวข้องกับการทุจริตในด้านงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่ายเงิน และการใช้ทรัพยากรของรัฐ แบ่งได้เป็น

2.1) การทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ มักเกิดจากความร่วมมือกันในลักษณะเชิงธุรกิจทางการเมือง เช่น นักการเมืองและนักธุรกิจร่วมกันครอบครองที่ดินของรัฐโดยมิชอบ โดยมีข้าราชการฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานที่ดินให้ความร่วมมือหรือได้รับผลประโยชน์ตอบแทน ในบางกรณีการทุจริตอาจมีขนาดใหญ่ เช่น การขายสาธารณสมบัติให้เอกชน (Privatization corruption)

2.2) การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้าง โดยอาศัยช่องว่างตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้าง (According-to-law) หรือเกิดในลักษณะที่เป็นการกระทำความผิดห้ามตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 รวมทั้งการให้หน่วยงานของรัฐอื่นมาเป็นคู่สัญญา เพื่อให้ได้รับการยกเว้นตามระเบียบ

2.3) การทุจริตในการให้สัมปทาน เป็นการแสวงหาหรือเอื้อประโยชน์โดยมิชอบจากโครงการหรือกิจการของรัฐที่รัฐมอบหมายให้เอกชนดำเนินการในลักษณะสัมปทานผูกขาดรวมถึงให้เอกชนรายหนึ่งมีโอกาสมากกว่ารายอื่นในการเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ

3) การทุจริตในภาคเอกชน มักเป็นการฮั้วประมูล การให้สินบน การยกยอกทรัพยากร หรือการตกแต่งบัญชี

4) การทุจริตโดยการทำลายระบบตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เป็นการดำเนินการให้ได้บุคคลซึ่งมีความเกี่ยวพันเข้าไปดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้อ่อนแอ (ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านทุจริต กรมพัฒนาที่ดิน, 2560)

หน่วยงานหลักที่ตรวจสอบการทุจริตในประเทศไทย ได้แก่

1) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่ตรวจสอบและไต่สวนการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐในระดับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการระดับสูงตั้งแต่ผู้อำนวยการกองขึ้นไปหรือเทียบเท่า และผู้ที่ร่วมกระทำความผิดกับบุคคลดังกล่าว

2) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี (เดิมขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม) มีหน้าที่ตรวจสอบและไต่สวนการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐในระดับข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้บริหารระดับสูงหรือผู้อำนวยการกองลงมา

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และองค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ เช่น องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน

จากข้อมูลพบว่าในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 มีเรื่องร้องเรียนกล่าวหาต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ทั้งสิ้น 11,662 เรื่อง โดยหน่วยงานที่ถูกกล่าวหามากที่สุดคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รองลงมาคือกระทรวงมหาดไทย ขณะที่กระทรวงสาธารณสุขอยู่ในลำดับที่ 5 ของเขตพื้นที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ภาค 8 และภาค 9 ซึ่งประเภทคดี ที่มีมติชี้มูลความผิดมากที่สุดในช่วง 6 ปีงบประมาณที่ผ่านมาคือคดีการจัดซื้อจัดจ้าง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (1), 2568) สำหรับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) รับเรื่องร้องเรียนกล่าวหาไว้ทั้งสิ้น 879 เรื่อง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ, 2568) ขณะที่ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต กระทรวงสาธารณสุขได้รายงานว่ามีเรื่องร้องเรียนทั้งหมด 36 เรื่องในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 แบ่งเป็นการบริหารงานบุคคล 13 เรื่อง การจัดซื้อ จัดจ้างพัสดุภาครัฐและการใช้ทรัพย์สินของราชการประเภทละ 8 เรื่อง การใช้อำนาจหรือตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ 7 เรื่อง (ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต กระทรวงสาธารณสุข, 2567)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนในการตรวจสอบการทุจริตยังคงเป็นองค์กรตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และองค์กรตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 เนื่องจากมติของคณะกรรมการฯ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. มีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคล

ที่ถูกกล่าวหาทั้งในแง่ของการถูกฟ้องคดีต่อศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบ และในแง่ของการผูกพันผู้บังคับบัญชาให้ดำเนินการทางวินัย ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงจำเป็นต้องเข้าใจหลักกฎหมายกระบวนการไต่สวน สืบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานของหน่วยงานดังกล่าวรวมถึงวิธีการให้ถ้อยคำในฐานะผู้ถูกกล่าวหา เนื่องจากตามกระบวนการตรวจสอบทุจริตและประพฤติมิชอบจะต้องมีพฤติการณ์ที่ชัดเจนและมีมูลที่เพียงพอ คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. จึงจะดำเนินการไต่สวนต่อไปได้ การให้ถ้อยคำของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนเพื่อโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานนั้นจะต้องอาศัยทฤษฎีระบบพิจารณาคดีและทฤษฎีพื้นฐานทางกฎหมายปกครองในเรื่องหลักการฟังความสองฝ่าย และหลักความเป็นกลางของผู้พิจารณาซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลและเป็นหลักประกันกระบวนการทางกฎหมายที่ยุติธรรม (Guarantees of Justice or Legal Guarantees) มาประกอบด้วย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ระบบพิจารณาคดี

1) ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) เป็นระบบในกระบวนการยุติธรรมที่เน้นการค้นหาคำจริงและเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยมีศาลหรือผู้พิพากษาทำหน้าที่เป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในลักษณะเชิงรุก (proactive) ซึ่งศาลจะมีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นเพื่อให้การพิจารณาคดี มีความยุติธรรม รวมถึงสามารถแต่งตั้งบุคคลหรือหน่วยงานที่เหมาะสมให้ทำการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรได้ ในระบบนี้ศาลจะมีบทบาททั้งในการสอบสวนและตัดสินคดี ซึ่งในบางกรณีสามารถดำเนินการทั้งการฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษาได้ในองค์กรเดียวกัน และการใช้ระบบไต่สวนในศาลปกครองถือเป็นการสร้างสมดุลระหว่างคู่กรณีที่มีความไม่เสมอภาคกันเนื่องจากรัฐมักมีอำนาจและพยานหลักฐานมากกว่าเอกชน

2) ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) เป็นระบบในกระบวนการยุติธรรมที่แยกอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน การฟ้องร้อง และการพิจารณาพิพากษาออกจากกัน ซึ่งในระบบนี้ศาลจะทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี (Trial Process) และคู่ความให้ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยไม่เข้าไปแทรกแซงการสอบสวนหรือการนำเสนอพยานหลักฐานของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คู่ความทั้งโจทก์และจำเลยจะมีฐานะเท่าเทียมกันในกระบวนการพิจารณาคดี หลักการสำคัญของระบบกล่าวหาคือการตั้งสมมติฐานให้ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ความผิดโดยปราศจากข้อสงสัย ซึ่งสะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและกระบวนการพิสูจน์ความผิดในลักษณะที่เป็นธรรมและโปร่งใส ระบบนี้ถือเป็นที่ยอมรับในระดับสากลและประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบ Common Law เช่น สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา (พรหมรัตน์ โสธรประภากร และคณะ, 2564)

ส่วนชั้นไต่สวนของ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. เป็นกระบวนการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพื่อเสนอข้อมูลความผิดซึ่งมีลักษณะเป็นการไต่สวนเชิงรุกเช่นเดียวกันกับศาลที่ใช้ระบบไต่สวน แต่มีวัตถุประสงค์ต่างกัน โดยคณะไต่สวนที่ได้รับมอบหมายจาก ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. จะมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเองหากพบว่ามีความผิดจะส่งสำนวนพร้อมพยานหลักฐานไปยังคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. เพื่อข้อมูลความผิดและส่งต่อไปผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อดำเนินการทางวินัยหรือส่งฟ้องศาลที่มีอำนาจต่อไป ในขณะที่ศาลจะใช้ระบบไต่สวนในรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อพิสูจน์ว่าผู้ถูกกล่าวหามีความผิดหรือไม่ และศาลจะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีนั้น กระบวนการตรวจสอบการทุจริตและประพฤติมิชอบเริ่มจากการรับเรื่องร้องเรียนและการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยหากพบมูลความผิดจะดำเนินการ ไต่สวน รวบรวมพยานหลักฐาน และทำสำนวนเสนอให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. พิจารณาเพื่อข้อมูลความผิดต่อไป ทั้งนี้นับแต่วันที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. มีมติให้รับไต่สวน ผู้ถูกร้องจะมีฐานะเป็น “ผู้ถูกกล่าวหา” ทันที (สำนักกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2567)

หลักการฟังความสองฝ่าย (Principle of Audi alteram partem)

เป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักนิติรัฐ (Legal State) ซึ่งกำหนดให้การกระทำของรัฐต้องเป็นไปตามกฎหมายและมีความชอบธรรมโดยเฉพาะในกรณีการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง (บรรเจิด สิงคนดิ, 2568) และเป็นส่วนสำคัญของความยุติธรรมและความเป็นธรรม (Due Process) ซึ่งกำหนดให้การกระทำของรัฐต้องคำนึงถึงสิทธิของบุคคลที่จะได้รับผลกระทบจากการกระทำของรัฐ โดยตามหลักการ Due Process การใช้อำนาจของรัฐต้องมีการรับฟังข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วนและต้องให้โอกาสแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อกฎหมายและเหตุผลที่นำมาสู่การพิจารณาหรือออกคำสั่งใด ๆ ที่อาจกระทบสิทธิของบุคคลนั้น นอกจากนี้บุคคลนั้นยังมีสิทธิที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน หรือแก้ข้อกล่าวหาของตนเองอย่างเต็มที่ หลักการฟังความสองฝ่ายนี้ได้รับการรับรองไว้ในมาตรา 30 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ใช้ในการปฏิบัติราชการทางปกครอง เพื่อรับประกันความเป็นธรรมในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2554)

หลักความเป็นกลาง (Principle of Impartiality)

วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐหรือองค์กรปกครองต้องดำเนินการโดยปราศจากอคติหรือการเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีหรือการดำเนินการทางปกครองมีความยุติธรรมและโปร่งใสเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม (ปภาณภณ ปังกรภูรินทร์, 2567) โดยตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 13 กำหนดให้เจ้าหน้าที่งดเว้นการพิจารณาคดีในกรณีที่ตนเองมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับคู่กรณี

เช่น เป็นคู่กรณีเอง เป็นคู่สมรส หรือมีผลประโยชน์ร่วมกันกับคู่กรณี นอกจากนี้มาตรา 16 ยังขยายขอบเขตการบังคับใช้หลักการความเป็นกลางไปยังกรณีอื่น ๆ ที่อาจทำให้การพิจารณาของเจ้าหน้าที่ไม่เป็นกลาง เช่น การมีอคติส่วนตัว หรือมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับคู่กรณี และยังให้คู่กรณีมีสิทธิคัดค้านเจ้าหน้าที่ผู้นั้น หากเห็นว่ามีพฤติการณ์ขัดต่อหลักความเป็นกลางโดยผู้บังคับบัญชาหรือคณะกรรมการจะพิจารณาว่าเจ้าหน้าที่ผู้นั้นสามารถพิจารณาเรื่องดังกล่าวต่อไปได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามกฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นหลักความเป็นกลางนี้ไว้ในมาตรา 18 ดังนี้ 1) กรณีมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องออกคำสั่งทางปกครองเพื่อรักษาประโยชน์สาธารณะหรือเอกชน และ 2) กรณีไม่มีเจ้าหน้าที่อื่นที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนได้ เจ้าหน้าที่ผู้นั้นสามารถดำเนินการพิจารณาทางปกครองต่อไปได้

นิยามที่เกี่ยวข้อง

“ผู้ถูกกล่าวหา” ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ผู้ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติให้ดำเนินการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ไม่ว่าจะในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดดังกล่าว”

“ผู้ถูกร้อง” ตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ข้อ 4 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “เจ้าพนักงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ เจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ หรือบุคคลใดซึ่งถูกกล่าวหาหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าได้กระทำความผิดซึ่งอยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และให้หมายความรวมถึงตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดดังกล่าว ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยังไม่ได้มีมติให้รับเรื่องกล่าวหาไว้ไต่สวนหรือไต่สวนเบื้องต้น”

การให้ถ้อยคำ

การให้ถ้อยคำเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการไต่สวนของ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. ในกรณีที่มีการกล่าวหาเกี่ยวกับการทุจริตหรือประพฤติมิชอบซึ่งผู้ถูกกล่าวหาหรือพยานต้องไปให้ถ้อยคำตามที่ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. เรียกเพื่อให้ข้อมูลและข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตรวจสอบทุจริต การให้ถ้อยคำของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนจะต้องดำเนินการตามหลักการของมาตรา 30 วรรคหนึ่งของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี เจ้าหน้าที่ต้องให้คู่กรณีมีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสได้โต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน” อันเป็นหลักการฟังความสองฝ่าย (พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539, 2539) ดังนั้นหลักการให้ถ้อยคำของบุคลากรสาธารณสุขในชั้นไต่สวน:

กรณีถูกตรวจสอบทุจริตโดย ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. จึงควรเป็นดังนี้

1) ขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหา คณะอนุกรรมการไต่สวนจะมีหนังสือแจ้งข้อกล่าวหาไปยังผู้ถูกกล่าวหาและนัดหมายให้ไปรับทราบข้อกล่าวหาและให้ถ้อยคำ ผู้นั้นควรดำเนินการดังนี้

1.1) ตรวจสอบวัน เดือน ปี เวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ในหนังสือเชิญ และให้นำหนังสือหรือคำสั่งดังกล่าวไปด้วยเพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ

1.2) ประสานทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจ (ถ้ามี) เพื่อให้คำปรึกษาล่วงหน้า เข้ารับฟังและรับทราบข้อกล่าวหา รวมทั้งการให้ถ้อยคำของตนตามกำหนดนัด

1.3) เตรียมบัตรประจำตัวประชาชน หนังสือเดินทาง หนังสือรับรองทะเบียนนิติบุคคล (กรณีผู้แทนนิติบุคคล) หรือเอกสารแสดงตัวบุคคลที่ทางราชการออกให้ใช้แทนไปแสดงด้วย

2) ขั้นตอนการรับทราบข้อกล่าวหา เมื่อได้รับหนังสือนัดหมายโดยชอบแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องไปตามนัดเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาด้วยตนเอง และด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับความยุติธรรม ดังนั้นก่อนที่จะรับหรือปฏิเสธข้อกล่าวหาใด ๆ จะต้องเข้าใจข้อกล่าวหาให้ถูกต้องตรงกันเสียก่อน ในวันกำหนดนัดผู้นั้นจะต้องรับฟังการแจ้งและอ่านบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาอย่างละเอียด หากไม่เข้าใจหรือมีข้อสงสัยเกี่ยวกับพฤติการณ์แห่งการกระทำที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นความผิดให้สอบถามพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. อันเป็นไปตามหลักการในมาตรา 30 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และผู้ถูกกล่าวหายังมีสิทธิในระหว่างเข้ารับทราบข้อกล่าวหา ดังนี้

2.1) สิทธินำทนายความหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมการรับทราบข้อกล่าวหา หากผู้ถูกกล่าวหาเห็นว่าเพื่อประโยชน์ในการรับทราบข้อกล่าวหา การชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือการดำเนินการที่เกี่ยวข้องในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจะนำทนายความหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจจำนวนไม่เกิน 3 คนเข้าร่วมรับฟังการรับทราบข้อกล่าวหาก็ได้ โดยต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนหรือระหว่างรับทราบข้อกล่าวหา (ธนิตา ศรีครินทร์ และสัญญาพงศ์ ลิมประเสริฐ, 2565)

2.2) สิทธิในการคัดค้านบุคคลที่ร่วมดำเนินการไต่สวน ในคดีทุกประเภทเว้นแต่คดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือยื่นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ หรือเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ผู้ถูกกล่าวหาต้องตรวจสอบและพิจารณารายชื่อบุคคลที่เป็นกรรมการฯ กรรมการไต่สวน หัวหน้าพนักงานไต่สวน พนักงานไต่สวน ผู้ช่วยพนักงานไต่สวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ร่วมดำเนินการไต่สวนว่า มีเหตุที่จะต้องคัดค้านหรือไม่ หากมีให้ดำเนินการคัดค้านก่อนให้ถ้อยคำอันเป็นหลักการตามมาตรา 13 หรือ มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เรื่องความเป็นกลางของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของหลักนิติรัฐเรื่องการควบคุมการใช้อำนาจของรัฐ

3) การให้ถ้อยคำแก้ข้อกล่าวหา หลังจากรับทราบข้อกล่าวหาแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาจะมีโอกาสชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในเวลาที่กำหนดไว้ในแบบแจ้งข้อกล่าวหา แต่สามารถขอขยายเวลาได้หากมีเหตุผลอันสมควร (สำนักกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2567) โดยการชี้แจงจะต้องประกอบไปด้วย

3.1) การแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะให้หรือไม่ให้ถ้อยคำก็ได้ แต่หากไม่ให้ถ้อยคำก็อาจเป็นผลเสียต่อการพิจารณาคดี โดยหลักการสำคัญในการให้ถ้อยคำมีดังนี้

- ต้องแจ้งชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมายลำดับรองอื่นๆ รวมทั้งเอกสารในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

- แจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุของข้อกล่าวหาไปตามลำดับโดยต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ตัวอย่างเช่น การจัดซื้อจัดจ้างก่อสร้างอาคารโรงพยาบาลจะต้องชี้แจงเหตุผลความจำเป็นในการก่อสร้างโดยจะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ของการจัดบริการสาธารณะ เช่น อาคารเดิมไม่สามารถรองรับจำนวนผู้ป่วยได้ หรือดำเนินการเพื่อรองรับการเพิ่มศักยภาพของการให้บริการ ที่มาของงบประมาณ การกำหนดคุณลักษณะ ได้แก่ เป็นแบบอาคารจากแหล่งใด เช่น กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ หรือมีการปรับเพื่อใช้ประโยชน์อย่างไร การกำหนดราคากลางว่าอ้างอิงหรือคำนวณอย่างไร จัดหามาด้วยวิธีใด เช่น วิธีเชิญชวนทั่วไป วิธีคัดเลือก หรือวิธีเฉพาะเจาะจง มีข้อยกเว้นทางกฎหมายที่จะไม่ใช้วิธีปกติประการใดบ้าง การบริหารสัญญาและตรวจรับพัสดุดำเนินการอย่างไร โดยทุกขั้นตอนจะต้องอ้างเหตุผลประกอบรวมถึงระเบียบอันตนใช้อ้างอิงด้วย

- หากเข้าให้ถ้อยคำเนื่องจากตำแหน่งผู้บังคับบัญชาหรือตำแหน่งอื่นๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันจะต้องแสดงเหตุผลว่าตนได้ใช้อำนาจหน้าที่เช่นนั้นแล้วตามกฎหมายเฉพาะหรือกฎหมายทั่วไป หากเป็นการปรับบทกฎหมายทั่วไปจะต้องพิจารณาองค์ประกอบของมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญาไปที่ละองค์ประกอบด้วยเนื่องจากการจะชี้มูลความผิดตามมาตรานี้ได้นั้นจะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีพฤติการณ์ครบทุกองค์ประกอบ ดังนี้

- 1) ผู้ถูกกล่าวหาทำหน้าที่ราชการที่ต้องปฏิบัติหรือไม่ โดยต้องอ้างตัวบทกฎหมายและห้ามปฏิเสธว่าไม่ทราบหน้าที่โดยเด็ดขาด

- 2) ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการนั้นโดยมิชอบ ซึ่งคำว่า “โดยมิชอบ” หมายถึง ไม่เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งของผู้บังคับบัญชา ดังนั้นจะต้องให้ถ้อยคำว่าได้ปฏิบัติไปตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งของผู้บังคับบัญชาแล้วหรือไม่ อย่างไร

- 3) เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้ประโยชน์ที่มิควรได้ ซึ่งคำว่า “ประโยชน์” หมายถึง สิ่งที่ได้รับอันเป็นคุณแก่ผู้ได้รับ อาจเป็นทรัพย์สินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่มีทรัพย์สินก็ได้ และคำว่า “มิควรได้” หมายถึง ไม่มีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะได้รับประโยชน์ใด ๆ ตอบแทนจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น และจะต้องตอบด้วยความระมัดระวังในแง่ของหน้าที่การกำกับดูแลด้วย

4) โดยมีเจตนาทุจริต พฤติการณ์ทุจริตจะต้องพิจารณาไปถึงเจตนาของผู้กระทำด้วยว่าทุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการนั้นโดยมุ่งที่จะให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์ที่สมควรได้ด้วยหรือไม่ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะต้องแสดงให้เห็นว่ามีเจตนาพิเศษใด ๆ อันเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย

3.2) การนำเสนอพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. ในวันกำหนดนัดแจ้งข้อกล่าวหาผู้นั้นสามารถมอบพยานหลักฐานแสดงพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตนได้ซึ่งอาจจะเป็นพยานเอกสาร ระเบียบ หนังสือเวียนที่ใช้เป็นฐานอำนาจ คำพิพากษาของศาลที่มีข้อเท็จจริงใกล้เคียงกัน แต่จะต้องไม่อ้างว่าเป็นแนวปฏิบัติที่ทำมาก่อน หรืออ้างถึงความเห็นของคณะบุคคลที่ไม่เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง เช่น คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ตรวจสอบภายใน หรือความเห็นทางกฎหมายของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

3.3) การขอให้สืบพยานบุคคลเพิ่มเติม ผู้ถูกกล่าวหาสามารถแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือคณะอนุกรรมการไต่สวนดำเนินการเรียกพยานบุคคลที่เห็นว่าสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องได้หรือจะร้องขอให้สอบปากคำพยานที่ตนได้นำไปด้วยก็ได้ (นฤมล ชนะรัตน์, 2566)

อย่างไรก็ตามแม้ผู้ถูกกล่าวหาจะมีได้ชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ให้ถ้อยคำไม่ครบถ้วน ให้ถ้อยคำที่เป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริง รวมทั้งมิได้โต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง คณะอนุกรรมการไต่สวน ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. ก็ยังคงมีอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงและแสวงหาพยานหลักฐานรวบรวมเสนอต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. แล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาและมีมติต่อไป แต่การให้ถ้อยคำที่ไม่ถูกต้องหรือการปฏิบัติไม่เป็นไปตามกฎหมายในชั้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. อาจตัดสินใจว่าไม่มีเหตุผลหรือข้อโต้แย้งที่สามารถสร้างความสงสัยในข้อเท็จจริงที่พิจารณาอยู่ได้ หรือพยานหลักฐานที่เป็นข้อเท็จจริงนั้นถูกต้อง และทำให้การพิจารณาคดีในขั้นตอนถัดไปมีโอกาที่จะมีมติชี้มูลความผิด ในชั้นพิจารณาคดีของศาลอาจจะมีคำสั่งให้พิจารณาพยานหลักฐานที่ถูกไต่สวนแล้วโดยไม่ต้องไต่สวนใหม่และผู้ถูกกล่าวหาเองอาจเสียสิทธิในการซักถามค้านพยานหรือการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี

ดังนั้นเมื่อการดำเนินการไต่สวนของคณะอนุกรรมการ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. จะต้องอยู่ภายใต้หลักการที่สำคัญของกฎหมายปกครองได้แก่ หลักการฟังความสองฝ่าย (Audi Alteram Partem) และหลักความเป็นกลาง (Principle of Impartiality) ซึ่งเป็นหลักการที่กำหนดขึ้นเพื่อให้กระบวนการไต่สวนเป็นไปอย่างยุติธรรมและโปร่งใส โดยหลักการฟังความสองฝ่ายกำหนดให้ทั้งฝ่ายผู้กล่าวหาหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิในการแสดงข้อเท็จจริงหรือข้อโต้แย้งในกระบวนการไต่สวน ซึ่งจะช่วยให้กระบวนการตรวจสอบเกิดความเสมอภาคกันระหว่างคู่กรณี และการรับฟังข้อมูลจากทุกฝ่ายจะประกันความเป็นธรรมตามหลักความยุติธรรมและความเป็นธรรม (Due Process) ในขณะที่หลักความเป็นกลางกำหนดให้คณะอนุกรรมการไต่สวนต้องดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยปราศจากอคติหรือ

การเลือกข้างใดข้างหนึ่งเพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปตามข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและไม่บิดเบือนกระบวนการทางกฎหมาย นอกจากนี้ผู้ถูกกล่าวหาเองจะต้องให้การในข้อมูลที่เป็นจริงและตรงไปตรงมา เพราะหากมีการหลีกเลี่ยงหรือบิดเบือนข้อมูลอาจส่งผลให้การพิจารณาคดีขาดความสมบูรณ์และไม่เป็นธรรมต่อผู้ถูกกล่าวหา โดยเฉพาะในกรณีที่บุคลากรสาธารณสุขถูกตรวจสอบซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการกระทำที่มีความละเอียดอ่อนทั้งในด้านจริยธรรมและกฎหมาย การประยุกต์ใช้หลักการเหล่านี้ในกระบวนการไต่สวนจึงมีความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและการรักษาความยุติธรรมในกระบวนการทางกฎหมายการศึกษานี้จึงรวบรวมแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมายปกครองและการสังเคราะห์ประสบการณ์จากการถูกตรวจสอบในหลายกรณีที่เกิดขึ้นจริงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักการและแนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการให้ถ้อยคำในชั้นไต่สวนเพื่อลดข้อผิดพลาดในการพิจารณาคดี รักษามาตรฐานความยุติธรรมในกระบวนการทางกฎหมาย และมุ่งหมายให้บุคลากรสาธารณสุขสามารถใช้สิทธิได้อย่างถูกต้อง คุ้มครองประโยชน์ของตนได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสนับสนุนให้กระบวนการตรวจสอบการทุจริตเป็นไปอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

สรุป

กระบวนการตรวจสอบพฤติกรรมทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นกลไกเชิงสถาบันที่เสริมความชอบธรรมของกฎหมายและความไว้วางใจของสาธารณะ กระบวนการนี้จึงต้องอยู่ภายใต้ระบบพิจารณาคดีที่เป็นระบบ โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม โดยยึดหลักการฟังความสองฝ่ายและหลักความเป็นกลางของผู้พิจารณา ทั้งนี้ ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องจัดเตรียมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานให้ครบถ้วน รวมทั้งให้ถ้อยคำในชั้นไต่สวน อย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นทั้งการใช้สิทธิตามกฎหมายและการมีส่วนร่วมในการสร้าง “ความจริงเชิงสถาบัน” ขณะเดียวกันการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือทนายความจะช่วยให้ข้อมูลของผู้ถูกกล่าวหาสอดคล้องกับกฎหมายและส่งเสริมความเป็นธรรมของกระบวนการพิจารณา

บรรณานุกรม

- กองนวัตกรรมและความโปร่งใสในภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
ในภาครัฐ. (2568). รายงานผลการวิเคราะห์ดัชนีการรับรู้การทุจริต ประจำปี พ.ศ. 2567.
https://www.pacc.go.th/pacc_2015/pacc_2015/cpi/assets/files/cpi-2024.pdf
- ธนิดา ศรีครินทร์, และสัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ. (2565). สิทธิในการแก้ข้อกล่าวหาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
ที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษากรณีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
(คณะกรรมการ ป.ป.ช.) มอบหมายให้พนักงานสอบสวนดำเนินการแทน. วารสารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
9(4), 311-324.

- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2562). การคอร์รัปชันทางการเมือง: ความเป็นมาและแนวทางป้องกันแก้ไข. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 6(2), 461-78.
- นฤมล ชณะรัตน์. (2566). การรับฟังคู่กรณีในชั้นการพิจารณาของศาลและในชั้นการพิจารณาของฝ่ายปกครองในระบบกฎหมายเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายไทย. วารสารวิชาการศาลปกครอง 22(1), 124-147.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2568). หลักกฎหมายมหาชน หลักนิติธรรม/นิติรัฐในฐานะ “เกณฑ์” จำกัด อำนาจรัฐ (พิมพ์ครั้งที่ 4). วิญญูชน.
- ปภาณณ ปังกรฤทธิ์. (2567). หลักเกณฑ์การพิจารณาเหตุอันมีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 53(2), 470-518.
- พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539. (14 พฤศจิกายน 2539). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 113 ตอน 60 ก. หน้า 1-24.
- พรณรัตน์ ไสธระประภากร, พัชรณัฐ สังข์ประไพ, และกัจจติ ก้องเบญจภูษ. (2564). ประวัติศาสตร์และระบบการพิจารณาคดีของไทย. วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์, 5(1), 1-23.
- พิพิธภัณฑและหอจดหมายเหตุการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2565). เส้นทางด้านโกง. <https://acm.nacc.go.th/history>
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2554). กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 2). สถาบันพระปกเกล้า.
- ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต กระทรวงสาธารณสุข. (2567). สรุปผลการดำเนินงานการร้องเรียน / ร้องทุกข์ของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขประจำปีงบประมาณ 2567. https://stopcorruption.moph.go.th/index.php/main/p_detail/page/1297
- ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านทุจริต กรมพัฒนาที่ดิน. (2560). ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ทุจริตคอร์รัปชัน. <https://www.ddd.go.th/anticorruption/article.htm>
- สำนักกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2567). ข้อควรรู้เมื่อตกอยู่ในสถานะในคดีที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.. <https://www.nacc.go.th/files/article/attachments/2744324cc4031cf31584421a0e705f1d4b69f37.pdf?csrt=14063052136298869139>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (2568). รายงานประจำปี 2567. <https://my.ebook.cc/PACC/Annual-Report-2567/>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(1). (2568). การทุจริตส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศอย่างไร. <https://www.nacc.go.th/categorydetail/20180831184638361/20250218143134?>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2). (2568). สถานการณ์การทุจริตประเทศไทยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. <https://www.nacc.go.th/categorydetail/2018083118464593/20250404115159?>